

PRIČENJA SE TEKMOVANJE NA TEK Z OVIRAMI – NAGRADA:

ODLIČNO SPRIČEVALO

Obremenjenost otrok ob zaključevanju ocen na koncu šolskega leta

mag. Katarina Kesič Dimic, prof. def.

(objavljeno v reviji Viva, maj 2002)

Še eno šolsko leto se nezadržno bliža h koncu in pojavljajo se težave, ki jih prej pri otroku sploh nismo opazili ali pa se niso tako močno izražale. Kljub temu, da se šolski sistem vedno bolj trudi otrokom zagotoviti prijetno in sproščeno šolsko vzdušje (kot vemo, se številčno ocenjevanje začne šele po treh letih šolanja), se v obdobju zaključevanja ocen še vedno prepogosto pojavljajo strah, panika, izostajanje od pouka, utrujenost, stres in mnoge psihosomatske težave ter na žalost tudi samomorilne misli ali vedenje.

Najbolj obremenjeni so ob zaključku šolskega leta mladostniki, ki zaključujejo osnovno šolo, saj jih pred vpisom na srednje šole čakajo še eksterni preizkusi znanja, ki pa so le še dodatna obremenitev vsem njihovim ostalim težavam, vprašanjem in strahovom. Vendar mlajši učenci ne zaostajajo preveč za njimi, saj se prav kmalu pričnejo zavedati, kako pomembne so dobre ocene za uspešno pot v nadaljne življenje. In tu se nam odraslim pogosto poraja vprašanje, zakaj naši otroci hodijo v šolo; zaradi novega znanja in izkušenj ali le zaradi tega, da bodo domov prinesli čim boljše ocene.

Ker živimo v času, ko je življenje prehitro, da bi ga ujeli, se bomo mogli sprijazniti z dejstvom in položiti roko na srce, da se bomo raje pohvalili sosedom, da je naš otrok odličnjak, kot pa da zna šolsko znanje uporabiti pri praktičnem izvajanju. Naša materialistična družba je na žalost otrok izbrala ocene namesto znanja, čeprav nikjer ne piše, da so dobre ocene vedno tudi odraz popolno osvojenega znanja.

Zakaj so ocene tako pomembne?

Ocene so zelo pomembne pri oblikovanju samopodobe. Če so ocene visoke, je temu primerna tudi samopodoba, če pa so ocene nižje, se samopodoba oblikuje bolj

negativno. Starši in učitelji so tisti, ki morajo glede na dosežene ocene otrokom pomagati premagovati stres in zavirati preokupacijo z ocenami.

Otroci ocenam namenijo veliko pozornosti prav zato, ker so prvi pomemben podatek o otroku, če pogledamo v redovalnico. Otrok jih razume kot indikator, ki mu pove, ali ustreza okolju ali ne, saj ocene pokažejo, kako sposoben je na posameznem akademskem področju. Tako postane šolsko delo eden največjih izzivov otroka v tem razvojnem obdobju, saj mu ocene povejo, ali se odziva v svojem okolju ustrezno in ali zadovoljuje želje svojih staršev. Slabe ocene na samopodobo otroka vplivajo še slabše, če starši dajejo velik poudarek na dober uspeh. Otrok si v takem primeru misli, da ni dovolj dober za njih.

Strahovi naših otrok

Odrasli otroškimi strahovi pogosto namenijo premalo pozornosti, saj so prepričani, da so otroški strahovi lahko le povezani s strašnimi in nevarnimi liki iz pravljic, risank in filmov. Vendar še zdaleč ni tako, saj so otroci veliko bolj dojemljivi za dogajanja okoli sebe kot si odrasli sploh lahko predstavljajo. Ker je po vstopu v šolo večina otrokove pozornosti namenjena prav njej, je tudi večina strahov povezana s šolo.

Do četrtega razreda se otrok boji, da ga učitelj ne bo sprejel, saj je v otrokovih očeh ena pomembnejših oseb v tistem času življenja. V tem obdobju ima otrok tudi bojazen pred novo snovjo, saj ga je strah, da je ne bo razumel in bi se tako osmešil pred sošolci, mnenje katerih pa je zanj zelo pomembno. Pojavlja se tudi bojazen pred različnimi oblikami kaznovanja (oštevanje pred ostalimi, razni disciplinski ukrepi) in bojazen pred pomankanjem časa za dokončanje domače naloge.

V obdobju šolanja na predmetni stopnji osnovne šole pa se pričnejo pojavljati bojazni o neiskrenosti njegovih prijateljev, dileme povezane s spolnostjo in iskanjem prijateljev nasprotnega spola, boji se nesprejetja med vrstnike zaradi svojega zunanjšega videza, še vedno pa se pojavljajo mnogi strahovi povezani s šolo in sicer bojazni pred vpisom na srednjo šolo in vsem kar je povezano s tem (eksterno preverjanje znanja, zaključevanje ocen, izbira srednje šole,...) in bojazni, da mu bo za domače naloge in za učenje zmanjkalo časa.

Utrujenost otrok

Ena izmed zahtevnejših ovir, ki se pojavlja v času šolanja, je zagotovo tudi utrujenost, ki je proti koncu šolskega leta še najbolj očitna.

Odrasli pogosto ne razumejo, da so otroci sploh lahko utrujeni, saj le preživljajo srečno otroštvo, katerega poslanstvo je sedeti v šoli in se igrati. Po mnenju odraslih to ni nobeno utrujajoče delo. Še težje spregovorimo o utrujenosti mladostnika, saj se nam zdi, da kar prekipeva od neskončne energije, ki mu je nikoli ne zmanjka. Zavedati pa se moramo, da čas preživet v šoli ni le dolgočasno in brezdelno sedenje, vendar naporno in utrujajoče delo, ki se zavleče čez celo popoldne, ko mora otrok dokončati domače naloge in se naučiti novo snov.

Znaki utrujenosti se razlikujejo glede na značilnosti otrok. Otrok, ki je že sicer bolj aktiven in nemiren, postane še bolj nemiren, izrazito pasivni otroci pa postanejo še bolj pasivni. Pogosto se utrujenost kaže s popuščanjem na tistem področju učenja, kjer so se že prej nakazovale določene težave (npr. več težav pri računanju, branju ali pisanju). Otroci postanejo manj motivirani in slabše organizirani.

Spomnimo se, da se nas spomladi vseh loteva spomladanska utrujenost in enako se zgodi pri otrocih, ki imajo to smolo, da morajo takrat najbolj vztrajati in se učiti, da bodo dosegli dober uspeh. Tako lahko otroke dodatno utruji tudi čustveni napor, stres in strah pred zaključevanjem ocen in nekateri kljub dodatni pomoči lahko popolnoma otopijo. Še posebno pozornost moramo nameniti mladostnikom, ki so deležni zahtevnih sprememb v svojem telesu (hormonske spremembe, hitra rast, spolno zorenje), kar jih le še dodatno utruja in obremenjuje.

Realna slika v naših šolah

Maja lani sem opravila vprašalnik na osnovni šoli v okolici Ljubljane, ki ga je reševalo 80 učencev predmetne stopnje (od 5. do 8. razreda). Prikazani rezultati so le del moje raziskave, ki je sicer merila samopodobo teh učencev. Izbrala sem trditve, ki so se najbolj povezovala s šolo.

Otroci so morali na zastavljene trditve odgovoriti z da ali ne, tako kot se jim je zdelo najbolj značilno za njih. Ustreznost odgovora sem določila po prej določenem ključu. V tabelah je prikazano, kako so odgovarjale deklice v primerjavi z dečki in kako mlajši učenci (5. in 6. razred) v primerjavi s starejšimi (7. in 8. razred). Odstotek pri

posamezni trditvi pomeni, kolikšen delež otrok se je odločilo za predpisan ustrezen odgovor. Opazimo lahko, da so deklice pogosteje izbrale ustrezen odgovor kot dečki in da se enako pokaže pri mlajših. Najbolj zaskrbljujoči in opozorilni se mi zdijo podatki pri trditvah 1, 5, 9 in 10, ki so lahko alarm za izboljšanje šolskega dela na področju preverjanja znanja, kjer se pojavljajo odstopanja zato, ker je preverjanje znanja direktno povezano z ocenami.

Trditve	Ustrezen odg.	Deklice (N=41)	Dečki (N=39)
1. V šoli se prostovoljno javim.	DA	26,2 %	35,9 %
2. Sem bister/a.	DA	76,2 %	84,6 %
3. Pri šolskem delu sem dober/a.	DA	81,0 %	74,4 %
4. Dobro znam govoriti (nastopiti) pred celim razredom.	DA	73,8 %	53,9 %
5. Sovražim šolo.	NE	54,8 %	38,5 %
6. Kar se naučim, hitro pozabim.	NE	71,4 %	74,4 %
7. Dobro berem	DA	92,9 %	74,4 %
8. Moja družina je razočarana nad mano.	NE	88,1 %	89,7 %
9. Ko me učitelj pokliče k tabli, postanem živčen/a.	NE	21,4 %	15,4 %
10. Zaskrbljen/a sem, ko v šoli pišemo teste ali naloge.	NE	28,6 %	35,9 %

Tabela 1: Primerjava podajanja odgovorov v % med deklicami in dečki

Trditve	Ustrezen odg.	Mlajši (N=38)	Starejši (N=42)
1. V šoli se prostovoljno javim.	DA	42,4 %	32,9 %
2. Sem bister/a.	DA	77,3 %	80,8 %
3. Pri šolskem delu sem dober/a.	DA	77,3 %	79,5 %
4. Dobro znam govoriti (nastopiti) pred celim razredom.	DA	60,6 %	58,9 %
5. Sovražim šolo.	NE	65,2 %	39,7 %
6. Kar se naučim, hitro pozabim.	NE	78,8 %	64,4 %
7. Dobro berem	DA	90,9 %	75,3 %
8. Moja družina je razočarana nad mano.	NE	89,4 %	84,9 %
9. Ko me učitelj pokliče k tabli, postanem živčen/a.	NE	34,9 %	30,1 %
10. Zaskrbljen/a sem, ko v šoli pišemo teste ali naloge.	NE	31,8 %	26,1%

Tabela 2: Primerjava podajanja odgovorov v % med mlajšimi in starejšimi učenci

Razvijanje pozitivnega mišljenja otrok in njihovih staršev

Zadnji mesec pouka po navadi poteka kot maratonsko tekmovanje na tek z nešteti ovirami, kjer na koncu čaka pokal z zlatim napisom: ODLIČEN USPEH. Vsi, ki ob zaključku šolskega leta domov nesejo zlate pokale, so v učeh vseh ostalih poražencev imenitni zmagovalci. Vendar moramo otroku povedati, da bo za nas že zmagovalec, če bo uspešno izdelal razred. Sploh, če gre za otroka, pri katerem se pojavljajo primankljaji na posameznih področjih učenja.

Starši pri svojem otroku ne bodo dosegli z živčno vojno za dobre ocene nobenega premika, sploh, če jo bodo začeli igrati šele ko bo že prepozno. Zavedati se moramo tudi, da materialne nagrade za dobro spričevalo niso najboljše, čeprav vemo, da so precej dober motivator. Z otrokom se je potrebno pogovoriti o učenju in ocenah in

jim postaviti jasne cilje in predstaviti možnosti za uporabo naučenega znanja v življenju. Ne smemo se kar brezglavo odločiti za inštrukcije; bolj pomembno je, da se z otrokom odkrito pogovorimo o težavah in mu ne grozimo s kaznijo. Vedeti mu moramo dati, da ga imamo radi takega kot je. Ne smemo enačiti otroka z njegovimi ocenami in mu dovolimo doma nekaj prostega časa, ki ne bo popolnoma nič povezan s šolo. Poiskati moramo njegova močna področja in jih ojačati s spodbudami in pohvalami (in z malimi nagradami), saj bo tako samopodoba otroka bolj pozitivna, otrok se bo bolje počutil, manj ga bo strah in bo manj dovzeten za razna psihosomatska obolenja, kar pa je le odskočna deska, da se bo potrudil tudi na področjih, ki mu ne grejo najbolje.

In ne pozabimo: otrok je najprej le oseba s potrebami po ljubezni, toplini in razumevanju, šele nato je to oseba, ki hodi v šolo. Pa ne zaradi ocen, temveč zaradi znanja!